तत्रध्यानस्यसाधारणंलक्षणंमनसएकाग्रतेति तथाप्राणायामोपियोगिनांयोगकृत्यंबलं तस्यद्वैविध्यमाह सगुणःसगर्भः निर्गुणोनिर्गर्भः तयोर्मनसःसंबंधीप्रथमः मानसइतिस्पष्टार्थःपाठः तत्रभावनावस्तुत त्त्वनिरपेक्षा यथायोषितमग्निध्यायीतेत्यनग्नौयोषायामग्निदृष्टिकरणं यथावासतोपिकामिन्यादेर्विषयस्यभावनंतत्फलंचानित्यं यथोक्तं भावनाजंफलंयच्चयच्चस्यात्कर्मणःफलं नतत्स्थास्न्वितिमंतव्यंपण्य स्त्रीसंगतंयथेति एवंसांबपीतांबरादिमूर्तिभावनयापिकीटभृंगन्यायेनप्राप्यंतत्सारूप्यमप्यस्थायीतिज्ञेयं प्रणिधानंतुवस्तुतत्त्वसापेक्षं यथाचक्षुषारत्नगतसूक्ष्मविशेषेस्वेनागृहीतेपरेणोपदिष्टेसतितद्गृहणायत स्यैवचक्षुषःप्रणिधानंतत्रैवविषयेऽत्यादरेणनियोजनंक्रियते तथामनसागृह्यमाणेप्रतीचिश्रुत्यानिर्विशेषचिन्मात्रोसीत्युपदिष्टेसतितद्गृहणायतस्यैवमनसोगुरूक्तयुक्त्याप्रणिधानेप्रवर्तते तद्बलाच्चतावुभौवस्तुत

एकाग्रताचमनसःप्राणायामस्तथैवच ॥ प्राणायामस्तुसगुणोनिर्गुणोमनसस्तथा ॥ ८ ॥
मूत्रोत्सर्गपुरीषेचभोजनेचनराधिप॥ त्रिकालंनाभियुंजीतशेषंयुंजीततत्परः॥ ९ ॥

त्त्वमवगच्छतः तत्रापिभावनायांफलभेदोदक्षेणसूचितः चतुर्णांसन्निधानेनयत्फलंतदशाश्वतं द्वयोस्तुसन्निधानेनशाश्वतंप्राप्यतेफलमिति चतुर्णांआत्ममनःशरीरविषयाणां द्वयोरात्ममनसोः देहसंगेनसांबा दीन्भावयन्पुनरावर्तते देहासंगेनभावयंस्तुध्येयसारूप्यंप्राप्यक्रमेणकैवल्यंप्राप्नोति उभयथापिभावनाफलस्यास्थायित्वमुक्तमितिनोदाहृतंवार्तिकंविरुध्यते प्राणायामोपिवायुसंहितायामुक्तः जपध्यानं विनाऽगर्भःसगर्भस्तत्समन्वयात् अगर्भाद्गर्भसंयुक्तःप्राणायामःशताधिकः जपोमनसाप्रसंख्यानं नंदिपुराणे जाप्येनतुजपंकुर्यादविलंबितमद्भुतं मनसैवप्रसंख्यानंप्राणायामविधौसदा जाप्येनप्रणवगायत्र्या दिनामंत्रेणमानसोजपइतिसगुणस्यैवप्राणायामस्यमानसइतिविशेषणंयुज्यतेनत्वगुणस्य विस्तरस्तुयोगचिंतामणिप्रभृतिषुसंग्रहग्रंथेषुद्रष्टव्यः ॥ ८ ॥ शेषंकालं अत्यंतसंयोगेद्वितीया मूत्रादिव्यतिरिक्तेस र्वस्मिन्कालेयोगमनुतिष्ठेदित्यर्थः ॥ ९ ॥

Digitized by Google